

Omóde fiain kívül. S ha valakinek kétségei lennének, Róbert Károly színre lépésekor egyhamar kiderül, kinek az oldalán van ész, hatalom és igazság. Ami Csák és Omóde Dávid konfliktusát illeti, „az öreg sas és az ifjú sólyom” jóformán tudatára sem ébredtek helyzetüknek, mikor Erzsébet kolostorba szökik, elvágva minden józan reménység — és a bontakozó dráma — útját.

A drámai koncepció gyengéit, sajnos, a rendező — Míszlay István — sem volt képes tompítani. Nyilvánvaló, hogy az efféle nyári produkció, ahol több mint fél tucat színházból meghívott művész munkáját kell egységes stílussá ötvözni, rendkívül nehéz feladat elé állítja a rendezőt. Ez persze magyarázat, de nem méntség arra, hogy az előadásban két élesen különböző *játékelfogás* osztotta meg a szereplőket. Az egyiket *Iványi József*, Csák alakítója reprezentálta, a másikat *Bánffy György*, Róbert Károly megszemélyesítője. Az egyik fennkölt volt, de külsőségesen patetikus, a másik földönjáró, de emberien hiteles. Ha csak a külső körülményeket tekintjük: a vár patinás hangulata, Gyarmathy Ágnes mértékertartó ízléssel tervezett és színeiben, formáiban is a figurákat jellemző kosztümjei megérdemelték volna a szereplők enyhén stilizált, vagy legalábbis szépen kidolgozott mozgását, gesztusait. Ilyen törekvést azonban csak néhány jelenetben tapasztaltunk.

A várszínházban éppen az a megejtő, hogy mikor kigyulladnak a reflektorok, egy várudvar szegletét látjuk magunk előtt, árkáddal, boltívvvel, lépcsősorral, vakolatlan téglalafakkal, s a néző — aki nem idevalósi — nem is igen tudja, hol végződik a valódi fal és hol kezdődik a kiegészítő díszlet. Amióta elkezdődtek a csodálatosan szép gyulai játékok, két irányzat küzd egymással. Az egyik magát az eredeti környezetet akarja a lehetőségekhez képest tisztán érvényre juttatni. A másik csak annyi-

ban veszi figyelembe a várat, hogy annak advarán van a nézőtér, de önálló színpadot épít „szuverén” díszletekkel. A kérdés tehát így hangzik: *Várszínház*, vagy *színház a várban*? Az előbbi a rokonszenvesebb megoldás, de kétségtelenül súlyosabb dilemmát okoz a rendezőnek és a díszlettervezőnek. A mostani előadás — *Suki Antal* díszleteivel — ebben is szerencsétlen, elegendő megoldást választott. A háttér és az oldalfalak díszletelemei stílusosan simulnak a várudvar eredeti architektúrájába. A színpadot azonban a környezettől *merőben* elütő (faragott követ imitáló) kettős csúcshív osztja meg. Ordít róla, hogy lécs és farost lemez. Tisztázzuk: napjainkban, a jelzett díszletek korában ez *önmagában* nem lenne baj. A vár valódi tégláival, s a hozzájuk illeszkedő természetes díszletekkel együtt viszont olyan eklektikus keveredést alkot, melyre nem találunk elfogadható magyarázatot. A kulisszák szaporítása helyett talán hatásosabb lenne az eddignél nagyobb fantáziával kiaknázni a vár *természetes színtereit* a játékhöz. Miért ne hímezhetne az *erkélyen* Erzsébet hercegnő, lopakodhatna a *bástyafalról* hágcson a kolostorba a szerelmes Omóde fiú stb? Az efféle törekvések kezdő lépéseit megtalálni egyébként Míszlay rendezői koncepciójában is. A dráma utolsó jelenetében például statisztériával népesíti be a vár kerengőit, bástyáit.

A címszerepben *Iványi József* nem sikeres választás. Túlzottan intellektuális volt, majdhogynem törekeny, s helyenként szenvelgő. A királyt *Bánffy György* formálta — megnyerő közvetlenséggel; simulékonny módora, visszafogott gesztusai mögött roppant keménységet sejtetve. Az előadás egyik kiemelkedő alakítása *Horváth Sándor* Zách Feliciánja. Nemes pátosza meleg emberi színekkel váltakozott, amihez szép orgánuma is hozzájárult.

CS. VAJDA JÁNOS

A SZEGEDI KODÁLY-HANGVERSENY *

A szegedi ünnepi játékok fényes sorozata elérkezett legkimagaslóbb, művészi és közművelődési szempontból egyaránt legjelentősebb zenei eseményéhez: a Dóm téren, Operaházunk ének- és zenekara élén Kodály Zoltán elvezényelte három reprezentatív korális-szimfonikus remekművét, a Psalmus Hungaricust, a Jézus és a kufárokat és végül a Budavári Te Deumot.

Csak aki közelről látta azt a nehéz kulturális küzdelmet, melyet a szabadtéri

* Részlet Tóth Aladárnak, a kiváló zeneesztétának közelesen megjelenő kötetéből. — Tóth Aladár 1968. szept. 16-án tölti be 70. életévét.

játékok rendezői, élükön az energiában törhetetlen, lelkesedésében lankadatlan, nagy-szerű Janovics Jenővel végigharcoltak — csak az tudja igazán méltányolni ezt a zenei eseményt, mely minden szemfényvesztő külsőség, minden olcsó megalkuvás nélkül, a maga komoly, egyszerű méltóságában vitte diadalra a legmagasabb rendű magyar kultúrát.

Igaz, a kultúra minden igazhívője előre tudhatta, hogy olyan monumentális re-mekművek, mint Kodály zsoldtára, motettája, himnusza, a bennük rejlő elementáris költői erővel hódítani fognak még a részletszépségeket, finomságokat elnyelő szabad-téri előadásban is. Bízunk kitűnő operaházi ének- és zenekarunkban, noha jól tud-tuk, hogy ez a szegedi Dóm tér kétszer annyi énekest-muzsikust követel, mint ameny-yi ezúttal sorompóba állhatott. Bízunk Kodály szuggesztív egyéniségének varázsá-ban, bár tudtuk, hogy a nagy zeneköltő csak alkalmilag veszi kezébe a karmester-palcát. Sokat vártunk ettől a hangversenytől.

De a művészi eredmény felülmúlt mégis minden várakozást. Belső tartalmában, külső hatásában egyaránt egyike volt ez a hangverseny a legszebbeknek, melyeket valaha hallottunk.

Kiderült mindenekelőtt, hogy a szegedi Dóm tér a lehető legalkalmasabb nyílt téri hangversenyek rendezésére: a színpadra helyezett zenekar és énekkar művészi munkájából egyetlen hang sem ment veszendőbe. Operaházunk énekesei-muzsikusi megmutathatták, hogy immár olyan teljesen beleélték magukat a Kodály-muzsika szellemébe, hogy a nagy zeneköltő lelkesebb, hivatottabb interpretátorokat nem is igen kívánhatna magának. Maga Kodály Zoltán pedig bebizonyította, hogy mint di-rigens is egyike a kiválasztottaknak: vezénylése a karmesterpálca legnagyobb mű-vészeit juttatta eszünkbe. És végül: láttunk olyan forró, szívből jövő ünneplést, ami-lyet még aligha látott ez a szegedi szabadtéri színpad. A nézőtérben ezúttal az ország minden részéről összeseregülő ifjúság vezérkedett, és tombolva, dobogva, éljenezve együtt ünnepelte Kodályt intellektuális, művészi és zenei életünk képviselőivel, kül-földi muzsikus vendégekkel, akik nagy számban jöttek el a hangversenyre.

Igaz, erről a hangversenyről hiányzott az a bizonyos „neobarokk” közönség, me-lyet a Turandot kínai lampionjainak illúzióvilágítása és Gina Cigna mesébe illő Turandot-palástja csábított a zenekultúra porondjára. De ennek a közönségrétegnek maga a dédelgetett bálvány, maga Gina Cigna adta a legjobb leckét.

A nagy olasz művész nem hiányzott erről a hangversenyről: sem a nézőtérről, sem a dobogóról. A műsor első részét egyik páholyból hallgatta végig, és saját be-vallása szerint: a Kodály-muzsikának nála lelkesebb híve-bámulója egy sem akad-hatott a nézőtérben. A hangverseny második részében azután megmutatta, hogy nem-csak egyik legnagyobb élvezője, hanem egyik legnagyobb tolmácsolója is Kodály ze-néjének. Beállt az énekesek közé — szívességből vállalta ezen a hangversenyen a közreműködést! — és mondanunk sem kell: csodálatos szopránszóloja külön élmény volt az egész előadás nagy élményében.

De tehetségük, tudásuk legjavát adták ezen a feledhetetlen estén a kiváló ma-gyar szólisták is: Budanovits Mária, Székely Mihály, nemkülönben Laurisin Lajos, aki a „Psalms” nagy énekes egyéniséget követelő tenorszólojában is derekasan meg-állta helyét.

Külön lapra tartozik az Operaház énekkarának párját ritkító bravúrja.

Roubal karigazgató mesteri betanító munkát végzett: énekesei a Kodály-kompozí-ciók legkényesebb technikai feladatait is bámulatos könnyedséggel, szinte játszva ol-dották meg. A Jézus és a kufárok grandiózus a capella-kórusának előadása kétség-kívül a legmagasabb rendű magyar komzsművészet volt, méltó az operai énekkar testvéregyüttesének, a filharmonikus zenekarnak legkimagaslóbb produkcióihoz.

Ez a mostani szegedi bemutató: a fővárosi énekkultúra legnagyobb diadala. Még-hozzá olyan diadal, hogy önkéntelenül felvetődik a kérdés: miért nem alakul meg Operaházunk kórusából a filharmonikus zenekar mintájára egy önálló filharmonikus kórus? Hiszen ez az énekkar máris túlszárnyalná, mondjuk, a bécsi opera híres fil-harmonikus kórusát, ha... egy olyan csodálatos zenei lángelme állna élére, amilyen most itt Szegeden mintázta remekbe a kórus énekét.

Mert ennek a szegedi hangversenynek legnagyobb meglepetése kétségkívül Ko-dály Zoltán, a karmester! Kodály nem most vezényel először nálunk. De mikor évek-kel ezelőtt alkalmilag karmesterdobogóra lépett: csak a nagy tehetséget láthattuk, melyet még erősen leköt a technikával folytatott kényszerű küzdelem. Kodály azóta csak külföldön vezényelt, szintén csak „alkalmilag”. Azonban egy Kodálynak, úgy látszik, ennyi is elég volt, hogy ma már a legnagyobb szabású karmesteri teljesít-ménnyel ejtsen bámulatba bennünket.

Igaz, a saját műveit vezényelte. De a nagy zeneszerzők közül csak nagyon keveseknek adatott meg, hogy „interpretátori” minőségben ilyen teljesen méltóak lehessenek „saját” műalkotásaikhoz. Ma csak egy Bartók zongorázza úgy saját szerzeményeit, ahogy Kodály dirigálta most zsoltárát, motettáját, himnuszát. A Psalmust már hallottuk a legnagyobb karmesterektől: de olyan megrázó erejű, olyan klasszikusan teljes előadásban, mint most Szegeden, még egyszer sem hallottuk. Kodály Te Deum-vezénylése pedig egyenesen kinyilatkoztatásként hatott — bátran mondhatjuk: ennek a mesterműnek ez volt a tulajdonképpeni bemutató előadása.

Valami egészen mély, férfiasan komoly, nemességében felemelő, igazságában megrendítő pátosz elementáris ritmusa-lendülete hatja át Kodály vezénylését. Minden a legapróbb részletekig világos, plasztikus, de ugyanakkor minden részlet a művészi felépítés nagy egységét-teljességét szolgálja. Egy klasszikus művészi szellem roppant átfogó erejét érezzük itt, olyan intenzíven, hogy önkéntelenül Toscanini és Kodály művészbárságára kell gondolnunk. És valóban, ennek a klasszikus felépítésnek keretében olyan csodálatos elhalkulásokat, olyan hihetetlen fokozásokat hallottunk, hogy azok szinte méltóak voltak egy Toscaninihez...

Annyi bizonyos: ennek a csodálatos hangversenynek nem szabad egyszer s mindenkorra elhangoznia a szegedi Dóm téren. Mint halljuk, a filharmonikusok jövő szezójukra máris tervbe vették a koncert megismétlését, sőt felvetődött a gondolat, hogy mind a három műsorszámot gramofonlemezre veszik fel. Mindkét tervet megvalósítani: kulturális kötelesség. Hadd tudja meg a világ, milyen legmagasabb rendű magyar muzsika zeng immár a szegedi Dóm téren. A szegedi szabadtéri játékok fáradhatatlan kultúrharcosainak munkája igazán megérdemli ezt a propagandát...

1938. aug. 4.

SZEGEDI MŰVÉSZ LONDONBAN: HÉVÉZI ENDRE

Buday György Londonban élő európai hírű grafikuson kívül még egy szegedi származású képzőművészt, Hévézi Endrét is számon kell tartanunk, aki az angol fővárosban murális alkotásaival és interieur-dekorációival szintén egyre ismertebbé válik. Hévézi 1923-ban Szegeden született, és közepeiskoláit helyben végezte el. Tanulmányait a budapesti műegyetemen folytatta, de építészmérnöki oklevelét Dániában szerezte meg. Több mint 20 éve tartózkodik külföldön. Kezdetben Dániában dolgozott, és festményeiből itt, majd Koppenhágában, valamint Stockholmban 1947—49 között önálló kiállításokat rendezett. Utána letelepedett Londonban, ahol az építésügyi minisztériumba került.

Művészi érdeklődése — az impresszionista táblaképeket elhagyva — az épületdekoráció felé terelődött. E műfajban jelentékeny gyakorlatra tett szert, mert különböző helyekre falfestményeket és pannókat készített. Szaporodó megbízásai arra ösztönözték, hogy 1960-tól önálló művészként tevékenykedjék. Murális munkái közül megemlíthjük a Stevenage-ban levő Corporation Áruház nagy falképét, továbbá az abesszíniai Debra Libanos-i katedrális — tőle származó — jelentős méretű mozaik- és üvegfestmény-ábrázolását. Mindezeket figurális kompozícióként oldotta meg. Azonban a modern épületek belső környezetéhez igazodva, interieur-dekorációit újabb nonfiguratív — és

ezen belül hol geometrikus, hol amorf — megjelenítésben vitelezi ki. Az utóbbira példa egy londoni étterem aranylapokból és kristálykockákból általa konstruált teremdíszítése. Hévézi Endre tavaly nyáron családjával hazalátogatott Szegedre. Alkotásai közül egyik olajfestményét a Móra Ferenc Múzeumnak adományozta. Gyűjteményes kiállítását Londonban most — idén nyáron — rendezte meg. Az általa küldött szép katalógusból kitűnik, hogy munkáit üveg-, fém- és különböző faanyagok ötletes forma- és színvariálásával dekoratív jellegűen alakítja ki. Kiállított akvarelljei között egy Bánk bán című vízfestmény is volt.

SZ. Z.